

Hubar K. A. Legal activities of KMA-graduates, for example Novhorod-Siverskyi patriotic group

The role of alumni of Kyiv-Mohyla Academy in the Novhorod-Siverskyi patriotic group. Some biographical information about these is given. High importance of Kyiv-Mohyla Academy for the development of legal education, science and practice in the Ukrainian lands is emphasized.

Activities Novhorod-Siverskyi patriotic group analyzed as a political, religious, and cultural areas, including the areas of music and art, but the main emphasis was placed exactly on Ukrainian heritage.

Established that legal issues dealt with in the content and form of Novhorod-Siverskyi patriotic group, whose members were people from KMA: O. K. Lobyshevych, O. D. Divovych (Dzivovych), M. K. Znachko-Yavorsky, V. V. Kapnist, T. V. Kalynskyy, P. G. Koropchevskyy, G. A. Politica, P. I. Simonovsky, F. O. Tumansky, A. M. Khudorba, G. S. Shishatskiy (Varlaam).

Feelings of patriotism and love for his native country, which brought in its graduates Kyiv-Mohyla Academy, played a role in further practice KMA-graduates is emphasized.

Studied a significant number of pupils KMA composed of Novhorod-Siverskyi patriotic group appears that activities reflect the latest state-legal views KMA-graduates that combined the idea of autonomous or independent Ukraine, and the ability to overcome Russian domination in the Ukrainian lands.

We study the views of members of the circle. Investigated the participants circle followed these views, wide autonomy in Ukraine the Russian Empire (particularly in the cultural, administrative and territorial ecclesiastical spheres), but also allow for the possibility of using foreign assistance from the exit of Ukraine.

It was believed that the head of state must be Hetman and Cossack officers equated with Russian officers (sometimes - the boyars). Also fought for recognition of the rights of the nobility Cossack and Ukrainian nobility in Empire.

Key words: *History Ukrainian law, legal education, legal science, state, Kyiv-Mohyla Academy, Novhorod-Siverskyi patriotic group.*

УДК 349.6

Г. М. ГУРОВА,
аспірантка

**ДЖЕРЕЛА ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ
НАВКОЛОЗЕМНОГО КОСМІЧНОГО ПРОСТОРУ ВІД ЗАСМІЧЕННЯ
В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОВГОТЕРМІНОВОЇ СТАЛОСТІ**

У статті проаналізовані основні нормативні джерела, які розробляються спільно космічними державами для боротьби з проблемою засмічення навколоземного космічного простору, на основі чого виділено характерні риси відповідної нормативної бази та проведено її класифікацію. Під час дослідження використано як періоджерела, так і зауваження науковців до їх змісту, тлумачення чи застосування.

Ключові слова: *корелялізм, імпліцитність, космічне сміття, м'яке право.*

Гурова А. М. Источники правовой охраны околоземного космического пространства от засорения в контексте обеспечения долгосрочной устойчивости

В статье проанализированы основные нормативные источники, которые разрабатываются совместно космическими государствами для борьбы с проблемой засорения околоземного космического пространства, на основании чего выделены характерные признаки соответствующей нормативной базы и осуществлено их классификацию. Во время исследования использовано как первоисточники, так и замечания учёных к их содержанию, толкованию или применению.

Ключевые слова: *корреализм, имплицитность, космический мусор, мягкое право.*

Gurova A. The sources of legal protection of near Earth outer space from littering in the context of providing long-term sustainability

The article deals with urgent problems of sources of law regarding the near-Earth space. That's why for solving this task author analyses the basical treaties in the regulation of space activity such as Treaty on Principles Governing the Activities of States on the exploration and use of outer space, including the Moon and Other Celestial Bodies of 01.27.1967, the Agreement on the Rescue of Astronauts, the Return of Astronauts and the Return of Objects Launched into Outer Space of 22.04. 1968, the Convention on international liability for damage caused by space objects of 03.29.1972, the Convention on registration of objects Launched into Outer space on 1.14.1975 and other international rules and regulations adopted by different authoritative international organizations, such as UN Committee on the Peaceful Uses of Outer Space for Peaceful Purposes and his subcommittees International Telecommunication Union, International Organization for Standardization (ISO). Also author researches approaches of foreign and native scholars in space law.

Keywords: *korrealism, implicitly, space debris, soft law.*

Ми живемо в епоху кореалізму.

Наука, мистецтво та філософія

намагаються пояснити нам цей факт

більш глибоко, й повно.

Усе наше буття пронизане духом кореалізму.

Фредерік Кіслер

Символічним видається, що змістовне наповнення концепта, запропонованого українським філософом Фредеріком Кіслером, ім'я якого співзвучне з ім'ям родоначальника боротьби із проблемою космічного сміття Дональда Кесслера, настільки точно передає процес формування масиву правових джерел, за допомогою яких світова спільнота загалом та кожна країна зокрема намагається вирішити питання неконтрольованого зростання обсягів засмічення в навколоземному космічному просторі (НКП). Запропонований Ф. Кіслером термін «кореалізм» виражає закони, які пояснюють зв'язки, співвідношення, динаміку взаємодії людини з оточуючим її природним та технологічним контекстом та зумовлені цим взаємовідносини між людьми. Тобто саме в межах поля взаємодії суперечливих політичних інтересів, новітніх технічних досягнень та точності юридичної техніки відбувається нагромадження джерельної бази правової охорони навколоземного космічного простору від засмічення¹.

За період становлення та розвитку сучасної космонавтики відбулися суттєві зміни екологічного становища найближчого космосу та технічного рівня

його освоєння, проте константними залишилися норми договорів, що регламентують космічну діяльність. У ракурсі боротьби з проблемою космічного сміття глумачиться значний масив норм, зокрема п. d ст. 1 Конвенції про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами від 29.03.1973 р. (далі – Конвенція про відповідальність) разом з п. b ст. 1 Конвенції про реєстрацію об'єктів, що запускаються в космічний простір від 14.01.1975 р. (далі – Конвенція про реєстрацію), що стосується питання поширення нормативного визначення поняття космічного об'єкта на космічне сміття, від характеру вирішення якого залежить застосування інших норм цих Конвенцій. З певною умовністю до регламентування відносин, пов'язаних із боротьбою проти космічного сміття, можна застосувати й положення ст. 5 Угоди про рятування космонавтів, повернення космонавтів і повернення об'єктів, запущених у космічний простір від 22.04.1968 р. (далі – Угода про рятування) в частині «місця, що не перебуває під юрисдикцією будь-якої держави», яке визначає режим реагування у разі повернення сміття на Землю.

Особливі надії покладаються на ст. 9 Договору про принципи діяльності держав щодо дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла від 27.01.1967 р. (далі – Договір про космос), згідно з положеннями якої держави-учасниці повинні проводити діяльність у космічному просторі з належним урахуванням інтересів інших космічних держав, таким чином, щоб уникати шкідливого забруднення космосу, а також мають право здійснювати запити на проведення консультацій, якщо вважають, що заплановані діяльність або експеримент іншої держави створять потенційно шкідливі перешкоди у справі мирного дослідження та використання космічного простору. Проте двозначність формулювань також не дає можливості з упевненістю застосувати дану норму.

Так, Памела Мередіт, заступник директора Правового підкомітету щодо космічного сміття Американського інституту аеронавтики та астронавтики, слушно зауважує, що під час попередньої роботи над Договором про космос передбачалось, що шкідливе забруднення стосується біологічної його детермінанти і не охоплює відмінне за своєю природою привнесення шкідливих елементів у космічний простір². Значно прогресивнішим і точним для регламентації охорони НКП від засмічення могло б бути положення ст. 7 Угоди про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах від 18.12.1979 р., яке передбачає заборону порушення природної рівноваги внаслідок внесення несприятливих змін у середовище, проте дане положення не придатне запобігти утворенню космічного сміття, адже, по-перше, вказана угода має значно вужчу сферу поширення, ніж попередні чотири; по-друге, дане положення стосується виключно території Місяця та його довкілля й не встановлює таких екологічних гарантій для НКП.

Певний аспект ймовірності застосування ст. 9 Договору про космос відзначає Мішель Тейлор, котрий висловлює припущення щодо того, що створення космічного сміття можна вважати діяльністю, яка суперечить інтересам інших держав, що поширює інститут проведення консультацій на такі відносини.

При цьому відзначаючи, що сучасні конструкції космічних апаратів унеможливають вихід у космос без вивільнення елементів, які утворюють сміття, автор ставить невирішене питання: скільки такого сміття може бути утворено державою, щоб вона не могла претендувати на захист своєї діяльності принципом вільного доступу в космос³. Деяким чином відповідь на це питання дає Лотта Віікарі, яка екологізовано тлумачить ст. 1 Договору про космос, а саме визначає збереження космічного довкілля умовою рівного доступу до космічного простору для всіх держав⁴.

Таким чином, виходячи з умовності застосовності нормативного потенціалу зазначених міжнародних договорів до відносин щодо пом'якшення проблеми космічного сміття та відсутності механізмів реалізації декларованих обов'язків щодо уникнення шкідливого забруднення та проведення консультацій у разі загрози таких дій, слід зробити висновок, що ключовими факторами у тлумаченні положень договорів про космос є суб'єктивний інтерес держави запуску, ступінь його узгодження з інтересами інших космічних держав, які на практиці є доволі дисонуючими, іноді конфронтаційними, та рівень усвідомлення вказаними суб'єктами співвідношення власних військових чи економічних інтересів із загальним благом збереження довкілля НКП як запоруки реалізації останніх.

Передбачувані наукові прогнози та реальні інциденти втрати цінного космічного устаткування на орбіті без будь-яких юридичних наслідків переконало космічні держави визнати обмеженість нормативної ефективності міжнародних договорів та зосередити зусилля на розробленні проєктів документів «м'якого права», що виникають як узагальнення найкращих практик технічного конструювання та узгодження політичної волі космічних держав. Найбільш авторитетним форумом для обміну інформацією щодо національної та міжнародної діяльності в сфері міжнародного співробітництва в дослідженні та використанні космічного простору є Комітет ООН з використання космічного простору в мирних цілях (далі – Комітет з космосу), а також його підкомітети: Юридичний та Науково-технічний, сформовані на їх базі робочі групи такі як Група урядових експертів з питань прозорості та заходів зміцнення довіри у космічній діяльності чи Робоча група з довготривалої сталості космічної діяльності, Управління з питань космосу. Крім того, важливу роль відіграють міжнародні інституції, діяльність яких загалом або побічно стосується питання космічного сміття, до яких належать Міжагентський координаційний комітет із космічного сміття, Міжнародний союз електров'язку, Міжнародна організація зі стандартизації, а також національні космічні агентства чи їх об'єднання (Європейське космічне агентство), аналітичні та науково-дослідні центри міжнародного та регіонального рівня та деякі інші.

Практичне значення напрацювань і практики вказаних суб'єктів, як зазначає О. С. Стельмах, ґрунтується на авторитетності їх позицій серед міжнародної космічної спільноти, які виносяться на загальний розгляд із метою обміну досвідом та виокремлення тих практик, які можуть бути покладені в основу правил, керівництв тощо⁵. За своєю юридичною природою такі документи

деякі науковці⁶ схилиються визначати як звичаєві норми права, внаслідок пригаманності їм двох ознак: 1) усталена практика держав; 2) загальний позитивний обов'язок кожної держави слідувати такій практиці (так зване *opinio juris*).

Загалом джерельну базу інституту охорони НКП від засмічення можна класифікувати за такими ознаками: 1) за спрямованістю правового регулювання: а) регламентують виключно відносини, що виникають у зв'язку з боротьбою з космічним сміттям; б) регулюють ширше коло відносин і лише в окремих нормах або за допомогою розширеного тлумачення стосуються питань, пов'язаних з космічним сміттям; 2) за сферою поширення: а) загальні; б) регіональні; 3) за нормативною природою: а) політико-правові; б) технічні.

Найбільш яскравим прикладом зводу правил є Керівні принципи з мінімізації космічного сміття, схвалені резолюцією ГА ООН 62/217 від 22 грудня 2007 р. Ці принципи застосовуються до планування місій, експлуатації нещодавно проєктованих космічних апаратів чи орбітальних ступенів, та за можливості – до існуючих об'єктів. Структурно документ передбачає сім напрямів керівних правил: 1) обмеження сміття, вивільненого під час нормальних операцій; 2) мінімізація потенційних розпадів на стадії експлуатації; 3) обмеження можливості аварійних колізій на орбіті; 4) уникнення цілеспрямованого руйнування та інших шкідливих дій; 5) мінімізація потенційних розпадів після завершення експлуатації внаслідок залишкової енергії; 6) обмеження довготривалої присутності космічних апаратів та орбітальних ступенів ракет-носіїв у регіоні низької орбіти Землі після завершення їх місій; 7) обмеження довготривалого знаходження космічного апарату та орбітальних ступенів ракетиносія у районі геостаціонарної орбіти Землі після завершення їх місії. Спираючись на розроблені Міжагентським координаційним комітетом з космічного сміття на 17-му його засіданні 11-13 жовтня 1999 р. Керівні принципи мінімізації утворення космічного сміття⁷, вони більше уваги приділяють окресленню сфери регулювання та формулюванню рамкових рекомендацій, котрі кожна країна на добровільній основі може імплементувати у найбільш прийнятний для себе спосіб.

Міжнародною організацією зі стандартизації (далі – МОС) розроблено ряд стандартів, спрямованих на боротьбу з проблемою космічного сміття від запобігання його утворенню до уникнення та захисту від зіткнень з ним, а саме: ISO/TR 16158:2013 «Космічні системи – уникнення зіткнень з орбітальними об'єктами»⁸, ISO 16126:2014 «Системи космічні. Оцінка життєвості конструкції непілотованого космічного апарату щодо космічного сміття та метеорних тіл для забезпечення успішного відділення після польоту»⁹, технічний звіт ISO/PRF TR 18146 «Космічні системи. Проектування та операційне керівництво для космічних апаратів, які функціонують у середовищі космічного сміття»¹⁰. Про їх зміст свідчить сама назва, тож детального аналізу технічних моментів для дослідження правової охорони НКП від засмічення встановлення сенсу немає, проте все ж убачається необхідність спинитися на ключовому серед технічних стандартів, статус якого визначається в самому його тексті, а саме на стандарті ISO 24113:2011 «Космічні системи. Вимоги з мінімізації кос-

мічного сміття»¹¹. Головною метою його розробки є зменшення накопичення космічного сміття шляхом конструювання, експлуатації і розміщення непілотованих космічних кораблів, орбітальних ступенів ракет-носіїв таким чином, що це забезпечує їх від утворення сміття упродовж орбітального життя. Регулювання стандартом не включає фазу запуску. Цінним в даному стандарті є практична спрямованість його норм, доволі чітке та змістовне формулювання дефініцій, котрі є необхідними при регламентації відносин, які виникають з приводу охорони НКП від засмічення та далеко не завжди містяться в інших офіційних документах. Характеризуючи загалом нормативне значення стандартів МОС слід відзначити їх добровільний характер у застосуванні. Проте для того, щоб напрацювання технічних комітетів було опубліковане як міжнародний стандарт, його має погодити 75% членів МОС, що робить його авторитет беззаперечним. Водночас зазначені стандарти імплементуються у відповідних країнах шляхом прийняття власних, ще більш деталізованих, стандартів. Таким чином, у технічному регламентуванні убачається чітка ієрархізованість та деталізація вимог.

Повертаючись до Керівних принципів з мінімізації космічного сміття, схвалених резолюцією ГА ООН 62/217 від 22 грудня 2007 р., не можна не вказати й на їх недоліки. Так, професор університету МакГіл Рам Джаху у доповіді на Міжнародному міждисциплінарному конгресі з космічного сміття «До довготривалої сталості космічної діяльності: подолання викликів космічного сміття» від 7–18 лютого 2011 р.¹² виділив такі: 1) керівний принцип 1 може не бути ефективним, якщо виникатимуть складнощі виконати його економічно чи технічно; 2) керівні принципи не формувалися як всеохопний підхід до подолання проблеми космічного сміття; 3) вони не можуть стабілізувати середовище космічного сміття і не дають гарантій відповідальності; 4) через брак регулювання оператори створюють власні центри по обміну даними, при цьому не встановлюється обов'язок ділитись такою інформацією, що не дає можливості виконати п. 3; 5) керівництво 4 встановлює спробу уникнення міжнародної деструкції космічних об'єктів, але воно не забороняє випробування протисупутникової зброї.

Останнє вбачається доволі актуальним з огляду на фактичну поведінку космічних держав у космосі, гостро відмінну від декларованої ними. Так, за даними веб-сторінки Celestrak, на якій розміщуються дані програми моніторингу супутників на базі Командування військово-повітряної та космічної оборони Північної Америки (NORAD), 27 лютого 2008 р., через рік після прийняття Керівних принципів щодо пом'якшення проблеми космічного сміття, США як країною, з якої розпочалось вирішення цього питання та яка має одні з найдосконаліших у світі ресурсів для цього, було збито власний супутник-шпигун USA-193 за допомогою протисупутникової ракети SM-3, у результаті чого утворилося 173 частинки космічного сміття. Офіційним поясненням даного інциденту був аварійний стан супутника-шпигуна з токсичним паливом на борту, а тому відповідні дії проведені, щоб запобігти його падіння на Землю та заподіяння шкоди її екологічній ситуації¹³. Занепокоєння викликає й пред-

ставлена в доповіді Агентства протиракетної оборони США «Програмний вплив на навколишнє середовище» (Programmatic Environmental Impact Statement) у січні 2007 р. оцінка протиракетних випробувань у цілому як таких, що не завдадуть значної шкоди природним ресурсам¹⁴, проте чомусь НКП серед таких ресурсів не врахований.

У 2010 р. на базі Науково-технічного підкомітету Комітету ООН з космосу утворено Робочу групу з довготермінової сталості космічної діяльності, у результаті діяльності якої планується підготувати базовані на узагальненні найкращих практик добровільні для виконання керівні принципи для всіх суб'єктів космічної діяльності з метою забезпечення довготермінової сталості використання відкритого космосу, роботу над яким планується завершити у 2016 р. з передачею на затвердження ГА ООН¹⁵. У результаті роботи його чотирьох груп, окрема з яких під знаком «В» займається виключно питаннями космічного сміття, станом на 19.07.2015 р. уже сформульований проект зведення Керівних принципів, що викладений у формі записок Секретаріату ГА ООН¹⁶.

Робота над структуруванням і змістовним наповненням тексту документа ще ведеться, тому ще зарано давати його ґрунтовний аналіз. Однак деякі висновки щодо проекту все ж можна зробити. Зокрема, поза увагою в ньому поки що залишається відповідальність за засмічення космічного середовища внаслідок як природних зіткнень, так і умисних знищень у результаті невдалих операцій з видалення або знищення власних об'єктів. З огляду на зростання частоти зіткнень, деклароване країнами з трибун міжнародних інституцій відповідальне використання космосу в контексті довготермінової його сталості спонукає до пропозицій зобов'язати суб'єкта, винного у пошкодженні або знищенні об'єкта на орбіті, на додаток до сатисфакції потерпілій стороні, реалізувати комплекс заходів щодо видалення утвореного внаслідок такого інциденту сміття. Таким чином, значний економічний тягар підвищить позитивну відповідальність суб'єктів, під юрисдикцією чи контролем яких перебуває космічний об'єкт.

Характеризуючи джерельну базу охорони НКП від засмічення, слід відзначити тенденцію до її накопичення як шляхом розширеної герменевтики існуючого нормативного матеріалу, так і через внесення нових пропозицій щодо правового забезпечення уникнення військової чи іншої ворожої конфронтації в НКП. Так, сьогодні дедалі частіше лунають пропозиції віднести до джерел охорони НКП від засмічення положення ст. 1 Конвенції про заборону ворожого використання засобів впливу на природне середовище від 18.05.1977 р., згідно з положенням якої кожна країна – учасниця Конвенції зобов'язується не застосовувати військове чи будь-яке інше вороже використання засобів впливу на природне середовище, котре має широкі, довгострокові чи серйозні наслідки як спосіб знищення, заподіяння шкоди будь-якій державі-учасниці¹⁷. Зазначене є справедливим з огляду на розроблення технологій впливу із Землі на космічні об'єкти з метою їх видалення як неактивних. Крім того, ще у лютому 2008 р. Російська Федерація і Китай ініціювали підготовку проекту

Договору про запобігання розміщення зброї в космічному просторі, застосування сили або загрози силою, котрий наразі внесений на розгляд Конференції для широкої міжнародної дискусії щодо кожної внесеної пропозиції¹⁸.

У контексті захисту геостаціонарної орбіти не можна не відзначити діяльність такої спеціалізованої установи ООН, як Міжнародний союз електров'язку, діяльність якого стосується фізичного перебування на орбіті космічного сміття в контексті його можливої перешкоди для безперервного користування радіочастотами, розподіл яких між країнами є прямою компетенцією цієї міжнародної організації. У межах своєї діяльності вона видає рекомендації, однією з яких є Рекомендація МСЕ-R S.1003-2 «Захист геостаціонарної супутникової орбіти як навколишнього середовища», яка складається із вказівок стосовно орбіт захоронення для супутників на геостаціонарній орбіті, а також зауважень щодо збільшення об'єму сміття за рахунок збільшення числа супутників і пов'язаних з ними запусків¹⁹.

Дослідження зазначених документів, спрямованих на регламентацію проблеми боротьби із засміченням НКП, дає чітке уявлення про те, що левову частку їх змісту складають технічні нормативи та політичні компроміси, які наразі є надто обмеженими, щоб дієво розв'язати проблему. Як зазначає Н. Р. Малишева, міжнародно-правове регулювання екологічних відносин залежить від дуже багатьох неправових умов: значущість відносин, рівень опрацювання проблеми, позиції держав, готовності їх прийняти тощо²⁰. З цим важко не погодитись, адже правотворча діяльність поєднує дві складові: пізнання об'єктивних соціальних закономірностей та їх проектування нормою права²¹.

На завершення проведеного дослідження слід зазначити, що на сьогодні правовій охороні навколоземного космічного простору притаманні такі ознаки: а) імпліцитність норм; б) звичасвий характер (узагальнення найкращих форм усталеної практики, що застосовується на основі їх авторитетності); в) конвергенція та інтерференція технічного, політичного та юридичного аспектів формування нормативного матеріалу; г) добровільний характер норм; д) ієрархічність, яка полягає у сходженні рамкових норм від ГА ООН через регіональні інституції до національних, як правило, юридично обов'язкових нормативно-правових актів, де вони деталізуються та модифікуються відповідно до специфіки національних космічних політик.

1. *Towards Long-Term Sustainability of Space Activity: Overcoming the Challenges of Space Debris*. Committee of Peaceful Uses of Outer Space. A Report of International Interdisciplinary Congress on Space Debris. Scientific and Technical Subcommittee 58 session, Vienna 03.02.2011. – P. 28 [Electronic resource]. – Access mode: http://swfound.org/media/34814/space%20debris%20congress_report-15feb2011.pdf. 2. *Orbital Debris: Technical and Legal Issues and Solutions* by Michael W. Taylor Institute of Air and Space Law Faculty of Law, McGill University, Montreal August 2006 [Electronic resource]. – Access mode: <https://fas.org/spp/eprint/taylor.pdf>. 3. *ISO/TR 18146:2015 Space systems — Space debris mitigation design and operation guidelines for spacecraft* [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:tr:18146:ed-1:v1:en>. 4. *Programmatic Environmental Impact Statement by Missile Defense Agency Ballistic Missile Defense*

System (BMDS) January 2007. – P. 68 [Electronic resource]. – Access mode: http://www.mda.mil/global/documents/pdf/env_bmds_peis_vol1.pdf. **5. Стельмах О. С.** Теоретичні передумови аналізу правового режиму безпеки дослідження та використання космічного простору в мирних цілях [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://justinian.com.ua/article.php?id=3807>. **6. ISO/TR 18146:2015** Space systems — Space debris mitigation design and operation guidelines for spacecraft [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:tr:18146:ed-1:v1:en>. **7. IADC Space Debris Mitigation Guidelines Issued by Steering Group and Working Group 4 IADC-02-01 Revision 1** September 2007. [Electronic resource]. – Access mode: http://www.iadc-online.org/index.cgi?item=docs_pub. **8. ISO 24113:2011** Space systems — Space debris mitigation requirements [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:24113:ed-2:v1:en>. **9. ISO 11227:2012** Space systems – Test procedure to evaluate spacecraft material ejecta upon hypervelocity impact [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:11227:ed-1:v1:en>. **10. ISO/TR 16158:2013** Space systems — Avoiding collisions with orbiting object [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:tr:16158:ed-1:v1:en>. **11. ISO 16126:2014** Space systems — Assessment of survivability of unmanned spacecraft against space debris and meteoroid impacts to ensure successful post-mission disposal [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:16126:ed-1:v1:en>. **12. Towards Long-Term Sustainability of Space Activity: Overcoming the Challenges of Space Debris.** Committee of Peaceful Uses of Outer Space. A Report of International Interdisciplinary Congress on Space Debris. Scientific and Technical Subcommittee 58 session, Vienna 03.02.2011 [Electronic resource]. – Access mode: http://swfound.org/media/34814/space%20debris%20congress_report-15feb2011.pdf. **13. USA 193** Post-Shutdown Analysis Coverage started 2008 February 27 Updated 2009 May 26 [Electronic resource]. – Access mode: <https://celestrak.com/events/usa-193.asp>. **14. Pamela L. Meredith** “Legal implementation of orbital debris mitigation measures: a survey of opinions and approaches” American University International Law Review 6, no. 2 (1991): 203-216 (206). – P. 30-33 [Electronic resource]. – Access mode: <http://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1555&context=auilr>. **15. Orbital Debris: Technical and Legal Issues and Solutions** by Michael W. Taylor Institute of Air and Space Law Faculty of Law, McGill University, Montreal August 2006. [Electronic resource]. – Access mode: <https://fas.org/spp/eprint/taylor.pdf>. **16. Обновленный свод** проектов руководящих принципов обеспечения долгосрочной устойчивости космической деятельности. 58-я сессия Комитета по использованию космического пространства в мирных целях 10-19.06.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.unoosa.org/res/oosadoc/data/documents/2015/aac_1051/aac_1051_298_0_html/AC105_L298_R.pdf. **17. Конвенція про** заборону ворожого використання засобів впливу на природне середовище від 18.05.1977 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_258. **18. Атаманенко Б. А.** Транспарентність і зміцнення довіри в космосі / Атаманенко Б. А., Редчиць Н. Є. // Космічна наука і технологія. – 2013. – Т. 19. № 6. С. 63. **19. Рекомендация** МСЭ-R S.1003-2 (12/2010) Защита геостационарной спутниковой орбиты как окружающей среды Серия S Фиксированная спутниковая [Електронний ресурс]: – Режим доступу : https://www.itu.int/dms_pubrec/itu-r/rec/s/R-REC-S.1003-2-201012-II!PDF-R.pdf. **20. Pamela L. Meredith** “Legal implementation of orbital debris mitigation measures: a survey of opinions and approaches” American University International Law Review 6, no. 2 (1991): 203-216 (206) [Electronic resource]. – Access mode: <http://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1555&context=auilr>. **21. Риндюк В. І.** Проблеми законодавчої техніки в Україні: теорія та практика : Монографія / Риндюк В. І.; Відп. ред. Ющик О. І. – К. : Вид-во «Юрид. думка», 2012. – С. 170-171.

Gurova A. The sources of legal protection of near Earth outer space from littering in the context of providing long-term sustainability

The article deals with urgent problems of sources of law regarding the near-Earth space. That's why for solving this task author analyses the basical treaties in the regulation of space activity such as Treaty on Principles Governing the Activities of States on the exploration and use of outer space, including the Moon and Other Celestial Bodies of 01.27.1967, the Agreement on the Rescue of Astronauts, the Return of Astronauts and the Return of Objects Launched into Outer Space of 22.04. 1968, the Convention on international liability for damage caused by space objects of 03.29.1972, the Convention on registration of objects Launched into Outer space on 1.14.1975 and other international rules and regulations adopted by different authoritative international organizations, such as UN Committee on the Peaceful Uses of Outer Space for Peaceful Purposes and his subcommittees International Telecommunication Union, International Organization for Standardization (ISO). Also author researches approaches of foreign and native scholars in space law.

On this basis author extracts immanent characteristics of normative sources of space regulation and pursues their classification. The author attempts to select the role and place of technical and political influence on the legislative process in the space sphere. In this context the author analyses content of international space agreements and other connected with them treaties, technical standards of ISO concerning prevention of littering and protecting the adjacent space in detail and gives the own explanations concerning usefulness and effectiveness of this norms for overcome challenges caused by technological activities of people in near space. Also author gives a specific example of the non-responsible usage of space by country which promotes combating debris in first place, which clearly illustrates the political nature of compliance with these rules.

Special attention is given to current process of legal provisions formulation within the Working group of long-term sustainability of space activities and to results of its activity that is synthesis of based on best practices for voluntary performance guidelines for all subjects of space activities to ensure long-term sustainability of the use of outer space. In general, given the characteristics of these standards, highlighted both positive and negative aspects of their proposed ways to improve the regulating ability.

As the result author concludes that sources of legal protection of near-Earth space from littering in the context of long-term sustainability is complex conglomerate of various nature in its normative and uniform voluntary nature of their application, are in a continuous process of formation and improvement. In this manner the main mean able to be provided for the effective protection from clogging space besides perfect legal technique is ecological culture, strong political will and responsible attitude to its activities to the current and future generations.

Keywords: *korrealism, implicitly, space debris, soft law.*